

*Schrijfwijzer
voor het
begrijpelijk
schrijven over
medicijnen*

Netwerk Patiënteninformatie

Colofon

De Schrijfwijzer voor het begrijpelijk schrijven over medicijnen is een uitgave van het Netwerk Patiënteninformatie, bestaande uit het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen, Bijwerkingencentrum Lareb, het Nederlands Huisartsen Genootschap (NHG), de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering der Pharmacie (KNMP), Stichting Kijksluiter, Thuisarts.nl, Onderzoeksinstituut Nivel, Expertisecentrum gezondheidsverschillen Pharos, en Patiëntenfederatie Nederland.

Versie september 2024

Redactieteam: Team Geneesmiddelgebruik van medicijnautoriteit CBG

Vormgeving en lay-out: Mijksenaar

Contact: geneesmiddelgebruik@cbg-meb.nl

Inhoud

1. Inleiding.	4
2. Checklist	6
3. Taalgebruik	10
3.1 Zorg dat de informatie aansluit bij de situatie van de lezer . .	10
3.2 Zet de belangrijkste informatie aan het begin van de tekst . .	17
3.3 Maak korte, heldere zinnen	17
3.4 Zorg voor actief taalgebruik	18
3.5 Vermijd moeilijke woorden en medisch jargon	19
3.6 Spreek de lezer direct aan	21
3.7 Vraagzinnen	22
3.8 Schrijf afkortingen voluit.	22
3.9 Schrijf getallen in cijfers	23
3.10 Weergave van bijwerkingen	23
4. Structuur	25
4.1 Gebruik kopjes in een vaste structuur	25
4.2 Gebruik tabellen alleen wanneer het nodig is.	26
4.3 Gebruik opsommingen	26
5. Brongebruik	28
5.1 Verwijs naar andere bronnen	28
5.2 Duid de actualiteit aan	28
6. Overzicht aanvullende informatie.	29
7. Literatuurlijst	31

1. Inleiding

In 2018 is het Netwerk Patiënteninformatie (NPI) opgericht in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Deze samenwerking richt zich op het vereenvoudigen van de digitale zoektocht naar betrouwbare en begrijpelijke informatie over medicijnen voor alle patiënten in Nederland. In het Netwerk werken de volgende partijen met elkaar samen:

- CBG (geneesmiddeleninformatiebank.nl)
- KNMP (apothek.nl)
- NHG (thuisarts.nl)
- Lareb (lareb.nl)
- Stichting KIJKsluiter (kijksluiter.nl)

En de volgende adviesorganisaties:

- Expertisecentrum gezondheidsverschillen Pharos
- Onderzoeksinstituut Nivel
- Patiëntenfederatie Nederland

Veel Nederlanders gebruiken medicijnen. Het is belangrijk dat zij goed geïnformeerd worden over de werking, de risico's en het gebruik van deze medicijnen. Op initiatief van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft het Nivel in 2016 onderzocht wat de informatiebehoefte van patiënten zijn. Uit dit onderzoek blijkt dat digitale medicijninformatie versnipperd wordt aangeboden. Daarnaast is het soms onduidelijk of een website betrouwbaar is. Tenslotte is informatie over medicijnen niet altijd gemakkelijk te vinden en niet altijd begrijpelijk ([Van Dijk et al. 2016](#)).

Deze schrijfwijzer wordt gebruikt bij het schrijven van webpagina's van het Netwerk Patiënteninformatie. Ook andere organisaties kunnen hier gebruik van maken, wanneer zij begrijpelijk willen schrijven over medicijnen. Op deze manier maken we samen de teksten toegankelijk en begrijpelijk voor alle lezers.

Waarom is het belangrijk om begrijpelijk te schrijven?

Niet iedereen begrijpt informatie op internet goed, ook omdat de teksten vaak te moeilijk geschreven zijn. Wanneer een tekst op taalniveau B1 is geschreven zal een grote meerderheid (80%) van de mensen deze tekst begrijpen ([Dienst Publiek en Communicatie](#)). Een tekst op B1-niveau bestaat uit woorden die bijna iedereen gebruikt en uit korte, eenvoudige en actieve zinnen. Ook mensen met een hoger taalniveau lezen liever teksten op taalniveau B1 dan op taalniveau C1 ([Pander Maat & Gravekamp, 2022](#)). Een tekst op taalniveau B1 leest namelijk gemakkelijker en sneller. Zeker als u teksten online leest, bijvoorbeeld op uw smartphone. Alleen begrijpelijk schrijven op B1-niveau is niet genoeg. Ook de lengte en de opmaak van de tekst zijn belangrijk. Denk hierbij aan korte alinea's, het gebruik van tussenkoppen en opsommingen en een duidelijke structuur en opbouw van de tekst.

2. Checklist

Hieronder vindt u de checklist van de ‘Schrijfwijzer Netwerk Patiënteninformatie’. Lees de checklist goed door voordat u een tekst schrijft. Gebruik daarnaast de lijst om achteraf de begrijpelijkheid van uw tekst te controleren. De checklist geeft een overzicht van alle punten die belangrijk zijn bij het schrijven van een begrijpelijke tekst. Verderop in deze schrijfwijzer lichten we de punten uitgebreid toe. Kijk daarnaast eens naar het [Voorlichtingsmateriaal BeoordelingsInstrument \(VBI\) van Pharos](#). Met dit digitale instrument kunt u ook de begrijpelijkheid en toepasbaarheid van een tekst beoordelen. Voor het ontwikkelen van voorlichtingsmaterialen en eHealth-toepassingen is er de [Checklist Toegankelijke informatie van Pharos](#).

Taalgebruik

De informatie in de tekst sluit aan bij de lezers.

- De tekst houdt rekening met lezers die weinig (medische) achtergrondkennis hebben.
- De tekst bespreekt herkenbare situaties voor de lezers.
- De tekst geeft de lezers concrete adviezen.

De belangrijkste informatie staat aan het begin van de tekst.

- De tekst begint met een samenvatting of kernzin met de belangrijkste boodschap van de tekst.
- De alinea's beginnen met een kernzin.
- Vanuit de kernzin kan de lezer gemakkelijk doorlezen naar de rest van de alinea.
- De kernzin is ook losstaand te lezen.

De zinnen zijn kort en helder.

- De zinnen hebben maximaal 12 woorden.
- De zinnen zijn kort en helder geschreven. Als het nodig is, zijn er voorbeelden.
- De lezer kan de informatie maar op één manier interpreteren.
- De tekst bevat geen formeel taalgebruik.
- De tekst bevat geen aanloopzinnen.

De tekst bevat geen tangconstructies.

- De tekst is actief geschreven.
- De zinnen zijn actief geschreven.
- De tekst bevat geen hulpwerkwoorden.
- De tekst bevat geen naamwoordstijl.

De tekst heeft geen moeilijke woorden en medisch jargon.

- De tekst is geschreven op *taalniveau B1*.
- De tekst bevat alleen woorden die de meeste lezers begrijpen.
- Moeilijke woorden zijn omschreven of hebben een alternatieve, [*patiëntvriendelijke term*](#) of omschrijving.
- De tekst bevat niet de term zorgverlener, maar benoemt duidelijk het beroep van de zorgverlener, bijvoorbeeld huisarts of apotheker.

Spreek de lezer direct aan.

- De tekst richt zich direct tot de lezer.
- De lezer wordt consequent aangesproken met 'u' of 'je', afhankelijk van de doelgroep. Kies dus één van de aanspreekvormen.

Schrijf afkortingen uit.

- De tekst bevat zo min mogelijk afkortingen; worden ze wel gebruikt, dan zijn ze uitgeschreven.
- De tekst bevat alleen afkortingen die in het algemeen spraakgebruik worden gebruikt of in bedrijfs- of organisatienamen.
- De tekst geeft uitleg over afkortingen als dat nodig is.

Schrijf getallen in cijfers.

- Alle getallen worden als cijfer geschreven.
- Halven en kwarten zijn wél in letters geschreven.
- Een zin begint niet met een getal in cijfers.

Structuur

De tekst heeft kopjes met een vaste structuur.

- De tekst heeft kopjes.
- De kopjes geven duidelijk aan welke informatie in de alinea te vinden is. Een kort zinnetje is beter dan één woord.
- De kopjes staan in een logische volgorde.
- Alle pagina's op de website hebben dezelfde structuur.

Vermijd het gebruik van tabellen.

- De tekst bevat alleen tabellen wanneer dat echt nodig is.
- Gebruik bij veel informatie een opsomming.
- Als een tabel wordt gebruikt, houd deze dan eenvoudig met korte en duidelijke rij- en kolomkoppen.
- De tabel heeft maximaal 3 kolommen.

Vermijd lange stukken tekst: zet de informatie in een opsomming.

- Gebruik opsommingen wanneer dat mogelijk én relevant is.
- De opsomming is als het kan niet langer dan 6 items. Gebruik bij meer items een tussenkopje.
- De opsommingen bestaan óf uit hele zinnen (die beginnen met een hoofdletter en eindigen met een punt) óf uit enkele woorden (die beginnen met een kleine letter en eindigen met een puntkomma, en een punt bij de laatste bullet).

Brongebruik

Verwijs in de tekst naar gebruikte bronnen of naar vindplaatsen met meer informatie.

- De tekst verwijst naar andere betrouwbare websites, bijvoorbeeld die van het [Netwerk Patiënteninformatie](#), wanneer de teksten van deze websites zijn gebruikt.

Geef de actualiteit van de tekst aan.

- De tekst bevat een datum waarop de pagina voor het laatst is aangepast.

3. Taalgebruik

3.1 Zorg dat de informatie aansluit bij de situatie van de lezer

- Verplaats u tijdens het schrijven in de situatie van een lezer met een lage(re) taalvaardigheid. Als u schrijft op B1-niveau kan ongeveer 80% van onze bevolking het lezen. Kijk naar de vragen en behoeften van lezers. Welke vragen zouden lezers kunnen hebben? Welke informatie vinden zij belangrijk? En welke informatie is voor hen juist minder relevant?
- Leg de belangrijkste zaken in een tekst extra uit en laat overbodige zaken weg. Op deze manier houdt u rekening met lezers die weinig achtergrondkennis hebben.
- Bespreek herkenbare situaties voor de lezers.
- Bespreek adviezen die bij de lezers passen, zodat zij hier zelf mee aan de slag kunnen.

Voorbeelden

Niet: ... bij verslaving aan opiaten.

Niet iedereen weet wat opiaten zijn, geef hier dus liever een voorbeeld, zoals: *sterke pijnstillers.*

Niet: Het effect is na 4 tot 6 weken te meten in het bloed.

Waarom moeten lezers dit weten? Deze informatie kunt u waarschijnlijk weglaten.

Niet: Lichamelijke activiteit verhoogt uw kans op een langer en gezonder leven.

Dit advies is te abstract. Zorg dat de lezer zelf aan de slag kan met het advies. Zoals: *Bewegen is goed. Probeer elke dag 30 minuten te wandelen. Bijvoorbeeld: Lopen met de hond of lopen naar de winkel.*

Inclusief taalgebruik in product- en medicijninformatie

Deze handreiking is bedoeld als hulpmiddel voor het schrijven van product- en medicijninformatie met woorden waarin een zo groot mogelijke groep mensen zich kan vinden. Taal verandert met de tijd en daarmee verandert ook de betekenis van woorden en de opvattingen over wat deze betekenen.

Waarom wordt er in bepaalde gevallen onderscheid gemaakt naar aanleiding van etnische afkomst in product- en medicijninformatie?

Hier zijn verschillende redenen voor. Voordat een medicijn op de Nederlandse markt komt, wordt goed onderzocht hoe het medicijn werkt en hoe veilig het is voor gebruik. Er worden ook klinische onderzoeken uitgevoerd. Klinische onderzoeken zijn medisch-wetenschappelijke onderzoeken bij mensen.

De risico's van medicijngebruik kunnen verschillen per persoon. Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat een medicijn anders kan werken of een grotere kans op bepaalde bijwerkingen kan geven bij mensen met een bepaald genotype of metabolisme. Het is in zo'n geval belangrijk om precies na te gaan welke factoren hierbij relevant zijn ([Stronks K. 2013](#)). Een variatie in het DNA kan namelijk zorgen voor een andere enzymactiviteit met als gevolg verminderde of versterkte effectiviteit. Ook kan het leiden tot een verhoogd risico op bepaalde bijwerkingen.

Als er redenen zijn om onderscheid te maken, komt dat terug in de product- en medicijninformatie. Dit moet zo precies mogelijk benoemd worden. Het woordgebruik dat lang gangbaar was, kan echter onjuist of discriminerend zijn of niet respectvol over komen. Het is dus belangrijk om, als het kan, woorden die ooit gebruikelijk waren opnieuw te overwegen en te zoeken naar mogelijke alternatieven ([van den Muijsenbergh et al. 2021](#)).

Waar kunt u als schrijver op letten bij het schrijven van inclusieve product- en medicijninformatie?

Vermijd niet-inclusieve woorden. Als het toch nodig is om de geografische/etnische afkomst van mensen te benoemen, doe dit dan zo precies mogelijk. Het is daarbij belangrijk om binnen de context van de medicijninformatie te onderzoeken hoe de betreffende groep de gekozen benaming ervaart. Daarom is het

advies om product- en medicijninformatie teksten op een case-by-case basis aan te pakken met de onderstaande tips voor inclusief taalgebruik.

Tips voor inclusief taalgebruik

- Probeer consistent te zijn in de woorden die worden gebruikt. Gebruik bijvoorbeeld consistent de woorden ‘mensen’ of ‘personen’.
- Is geografische/etnische afkomst of huidskleur belangrijk om te benoemen voor het veilig gebruiken van een product of medicijn? En is het specifieke onderscheid de reden voor het vermelde gezondheidsrisico? Beschrijf dan zo precies mogelijk om welke groep mensen het gaat, in termen van verschillen in metabolisme, DNA of genotype.
- Hangt een waarschuwing bij een medicijn of product samen met het genotype? Omschrijf dat dan in plaats van uiterlijke kenmerken. De uiterlijke kenmerken zijn niet geschikt als omschrijving omdat deze niet per definitie bij een bepaald genotype horen. Mensen die niet tot een bepaald genotype behoren, maar wel over de uiterlijke kenmerken beschikken kunnen zich dan ten onrechte aangesproken voelen.
- Een alternatieve omschrijving van een niet-inclusieve term is afhankelijk van de context en kan per medicijn verschillen. Beoordeel of de informatie over etniciteit nodig is voor in de medicijninformatie.
- Vraag na bij mensen om wie het gaat hoe gebruikte woorden worden ervaren. Als zij een woord als kwetsend ervaren, laat dit dan uit de tekst.
- Bij het aanpassen van de product- en medicijninformatie moet de inhoud altijd in lijn blijven met de originele product- of medijntekst.
- Vermijd het gebruik van woorden waarmee een persoon wordt vereenzelvd met een beperking: gebruik bijvoorbeeld ‘mensen met diabetes’ in plaats van ‘diabeten’, en ‘mensen met autisme’ in plaats van ‘autisten’.
- Vermijd woorden die vanuit een normatief perspectief redeneren: bijvoorbeeld ‘niet-westers’. Benoem hierbij wat mensen wél zijn, zoals ‘persoon met een Zuid-Amerikaanse migratieachtergrond’.

Relevante voorbeelden uit [publicatie Words Matter van het Wereldmuseum](#)

In het document Words Matter beschrijven de wereldmusea de achtergrond van woorden als afkomst, zwart en ras. De voorbeelden hieronder zijn met toestemming ontleend uit dat document. Deze woorden zijn gekozen omdat ze in medicijninformatie voor kunnen komen. De uitleg bij deze woorden geeft inzicht in de geschiedenis en de problematische herkomst ervan, en geeft adviezen voor alternatieven.

Afkomst

Geschiedenis, gebruik & mogelijke gevoeligheid

'*Afkomst*' is op zich geen controversiële term, maar de term wordt vaak gebruikt om aan iemand te vragen waar hij of zij geboren is. Omdat de vraag vaak gesteld wordt aan mensen waarvan op basis van hun uiterlijk aangenomen wordt dat zij ergens anders vandaan komen dan uit Nederland, kan de term in deze context wel als gevoelig ervaren worden (zie bijvoorbeeld ook *Roots* en *Allochtoon* en artikel Simone Zeefuik en Wayne Modest).

Suggesties

Zie de suggesties bij *Roots* en *Allochtoon*.

Allochtoon

Geschiedenis, gebruik & mogelijke gevoeligheid

'*Allochtoon*' wordt in het Nederlands gebruikt sinds de 20ste eeuw, oorspronkelijk als een geologische term. Het woord (waarvan het antoniem '*Autochtoon*' is) betekent letterlijk 'van een andere grond/locatie'. Het werd in de jaren 1970 in Nederland geïntroduceerd als identiteitscategorie, ter vervanging voor 'immigrant' dat in die tijd een steeds negatievere connotatie kreeg. De term was bedoeld als generieke term om iemand te benoemen die zelf, of waarvan een ouder buiten Nederland geboren was. De term werd echter gesplitst in de subcategorieën 'westerse' en 'niet-westerse' allochtonen, waarmee een onderscheid gemaakt werd tussen verschillende categorieën buitenstaanders.

De term is geleidelijk aan meer en meer gebruikt als synoniem voor mensen die zichtbaar anders lijken, bijvoorbeeld niet-witte mensen.

De term is impopulair geworden bij zowel beleidsmakers als het publiek en sommige gemeentes hebben zelfs besloten om het woord niet meer te gebruiken.

Suggesties

Gebruik terminologie die de groepen zelf gebruiken en respectvol vinden.

- Er is een groeiende tendens om het koppelteken te gebruiken, zoals in Marokkaans-Nederlands, Surinaams-Nederlands etc.
- De term ‘persoon met een ... achtergrond’ wordt algemeen gebruikt en is voor velen aanvaardbaar.
- Welke van de drie alternatieven ook gekozen wordt, het moet consistent worden gebruikt. Als we bijvoorbeeld kiezen voor ‘persoon met een Surinaamse achtergrond’ moeten we het ook hebben over een ‘persoon met een Duitse of Japanse achtergrond’.

Ras

Geschiedenis, gebruik & mogelijke gevoeligheid

‘*Ras*’ is een veelbesproken term die verwijst naar de indeling van mensen op basis van fysieke kenmerken, zoals huidskleur.

In raciaal denken wordt de kleur van iemands huid beschouwd als een teken van onvergelykbare verschillen tussen groepen, met een hiërarchie in aanleg, vaardigheden, zelfs gedrag en ontwikkeling.

Volgens 18de- en 19de-eeuwse raciale wetenschappers was het mogelijk om mensen in verschillende groepen te verdelen en in een hiërarchie te plaatsen. Deze typologieën versterkten koloniale ideologieën over verschil, met de witte Europeaan aan de top in een raciale hiërarchie (zie: *Kaukasisch* en *Neger*). Hoewel ras geen biologisch feit is, heeft het sociale gevolgen, zoals discriminatie, vooroordelen en ongelijkheid. Racisme moet daarom worden begrepen als een vorm van discriminatie en vooroordelen, dat gebaseerd wordt op de veronderstelde superioriteit van de ene groep boven de andere

Suggesties

- Er is geen alternatief voor deze term. Door sommigen wordt de term tussen aanhalingstekens geplaatst om zo de controversie te erkennen.

- Racisme kan als term gebruikt worden, omdat het een erkenning is van discriminerende praktijken die gebaseerd zijn op raciaal denken.

Neger

Geschiedenis, gebruik & mogelijke gevoeligheid

'Neger' komt van het Latijnse woord '*niger*', dat zwart betekent. In het Nederlands werd de term vanaf de 17de eeuw gebruikt om te verwijzen naar zwarte mensen in en uit (sub-Sahara) Afrika. Niet veel later werd het een verwijzing naar tot slaaf gemaakte mensen, en werd het geassocieerd met de raciale wetenschappen van de 18de en 19de eeuw (zie: Kaukasisch en Ras).

In de 20ste eeuw werd 'neger' gebruikt in een raciale typologie waarmee stereotiepe opvattingen gecreëerd werden over zwarte mensen. Tegelijkertijd functioneerde het juist als onderdeel van de opkomende anti-koloniale strijd en het toenemende zwarte bewustzijn. Vandaag de dag wordt de term door zowel zwarte en andere activisten, academici en anderen als zeer denigrerend beschouwd.

Suggesties

- Het gebruik van deze term wordt afgeraden in de hedendaagse context.
- De term kan gebruikt worden in een historische of beschrijvende context. Gebruik in dit geval aanhalingstekens.

Wit

Geschiedenis, gebruik & mogelijke gevoeligheid

'Wit' is lange tijd gebruikt om een raciale identiteit te beschrijven op basis van huidskleur, meestal voor bepaalde groepen Europeanen en hun emigrantenpopulatie over de hele wereld. De term wordt geassocieerd met de raciale wetenschappen in de 18de en 19de eeuw.

'Wit' is een ideologische categorie die onder meer geassocieerd wordt met Europa's imperiale expansie. De term heeft de connotatie gekregen van vooruitgang, verfijning en ontwikkeld.

Sinds het einde van de 20ste eeuw is er echter aanhoudende kritiek op deze sociale constructie van wit-zijn als norm. Men verzet zich tegen 'wit' als

identiteitscategorie, die ontstaan is als een rechtvaardiging en bekrachtiging van het discrimineren van niet-witte mensen.

In Nederland is er naast de toenemende kritiek op wit-zijn discussie over de vraag of men het woord 'wit' of 'blank' (zie: Blank) moet gebruiken.

Suggestie

- Steeds meer mensen zijn het erover eens dat 'wit' de voorkeur heeft boven 'blank'.

Zwart

Geschiedenis, gebruik & mogelijke gevoeligheid

'Zwart' is een identiteitscategorie met verschillende betekenissen in verschillende contexten, maar in het algemeen verwijst het naar mensen van Afrikaanse afkomst. De term is de vroegere raciale categorie 'neger' (zie: *Neger*) gaan vervangen, die nu door velen beschouwd wordt als denigrerend.

In Nederland wordt 'zwart' het meest gebruikt om mensen van Afrikaanse of Afro-Caribische oorsprong te beschrijven. Op deze manier gebeurt dit ook in Groot-Brittannië. Daar wordt de term echter ook gebruikt als verschillende niet-witte groepen mensen te verenigen, die allen racistisch bejegend worden (ongeacht hun etnische of geografische afkomst).

In Nederland is dat in mindere mate het geval. Ook in de Verenigde Staten verwijst de term vooral naar Afro-Amerikanen: 'mensen van kleur' wordt gebruikt als een politieke categorie voor iedereen die niet wit is.

Met name door de inspanningen van de Noord-Amerikaanse Civil Rights en Black Power bewegingen, maar ook door de strijd tegen racisme wereldwijd, is 'zwart' een identiteitscategorie geworden waar veel mensen van Afrikaanse afkomst trots op zijn. Daarmee neemt men afstand van eerdere stereotypen waarmee zwarte mensen geassocieerd worden.

Suggestie

- Deze term kan gebruikt worden, maar moet vanwege de vele betekenissen met voorzichtigheid gebruikt worden.

3.2 Zet de belangrijkste informatie aan het begin van de tekst

- Zet de belangrijkste informatie aan het begin van de tekst. Lezers haken af bij lange teksten.
- Begin de tekst met een opsomming van de belangrijkste dingen (samenvatting).
- Maak gebruik van kernzinnen waarin de belangrijkste boodschap van de alinea staat. Zet de kernzin aan het begin van de alinea.
- Kies de kernzin zo dat lezers gemakkelijk doorlezen naar de rest van de alinea.
- De kernzin moet ook losstaand te lezen zijn.

Voorbeelden

Een samenvatting aan het begin van de tekst

- Keelpijn gaat meestal binnen 10 dagen vanzelf over.
- Een verkoudheidsvirus is vaak de oorzaak.
- Regelmatig koud water drinken verzacht de pijn.
- Ook op iets zuigen (dropje/zuurtje) verzacht de pijn.
- Antibiotica hebben bij keelpijn meestal geen zin. Bovendien hebben ze nadelen.

Mag ik paracetamol gebruiken met andere medicijnen tegen hoofdpijn, griep of verkoudheid?

Gebruik paracetamol niet tegelijk met andere medicijnen tegen hoofdpijn, griep of verkoudheid. Veel medicijnen tegen hoofdpijn, griep of verkoudheid bevatten onder andere paracetamol. Als u deze medicijnen tegelijk met paracetamol gebruikt, heeft u kans dat u te veel paracetamol binnenkrijgt.

3.3 Maak korte, heldere zinnen

- Zet maximaal 12 woorden in een zin.
- Deel lange zinnen op in meerdere korte zinnen. Zet liever een punt dan een 'of', 'en', een komma of een puntkomma.
- Maak de zinnen concreet. Geef hierbij voorbeelden. Beschrijf bij een advies concreet wat de lezer moet doen.
- Zorg ervoor dat de lezer de informatie maar op één manier kan interpreteren.

- Vermijd formeel taalgebruik met woorden zoals ‘met name’ en ‘daarnaast’.
- Gebruik geen aanloopzinnen die beginnen met ‘naar aanleiding van’ of ‘omdat’.
- Vermijd tangconstructies. Een tangconstructie is een zin waarin woorden die bij elkaar horen ver uit elkaar staan. Tangconstructies maken zinnen onduidelijk, vermijd ze dus.

Voorbeelden

Niet: Bij langdurige behandeling met X is controle van uw ogen door een arts alsmede controle van het suikergehalte in uw bloed vereist.

Wel: *Als u X lang gebruikt, controleert de dokter uw ogen. De dokter controleert ook het suikergehalte in uw bloed.*

Niet: Het medicijn dat uw huisarts u heeft voorgeschreven en helpt tegen de klachten, neemt u iedere ochtend in.

Wel: *Uw huisarts geeft u een medicijn. Het medicijn helpt tegen uw klachten. Neem het medicijn elke ochtend.*

Niet: U kunt met name last krijgen van buikpijn en daarnaast kunt u duizelig worden.

Wel: *U kunt last krijgen van buikpijn. Ook kunt u duizelig worden.*

Wel: *U kunt last krijgen van:*

- *Buikpijn*
- *Duizelig zijn*

3.4 Zorg voor actief taalgebruik

- Schrijf actief. Vermijd dus de lijdende vorm.
- Vermijd hulpwerkwoorden. Gebruik liever *kunnen* en *willen* in plaats van *zouden*, *worden* of *hebben*.
- Vermijd de naamwoordstijl. De naamwoordstijl is het gebruik van een werkwoord als een zelfstandig naamwoord (*het terugsturen*, *de werking*). Deze constructie maakt zinnen onduidelijk. Ook maakt het de tekst passief, omdat het onderwerp niet echt duidelijk is.

Voorbeelden

Niet: Het medicijn werkt als de juiste dosering wordt gebruikt.

Wel: *Neem nooit meer dan op het doosje staat.*

Wel: *Gebruik het medicijn zoals op het etiket staat.*

Niet: Dit geneesmiddel zou met een glas water moeten worden ingenomen.

Wel: *Neem uw medicijn met een glas water.*

Niet: De informatie wordt gegeven door uw huisarts.

Wel: *Uw huisarts geeft u informatie.*

Niet: De werking begint niet meteen.

Wel: *Het medicijn werkt niet meteen. U merkt het pas na 2 of 3 dagen.*

3.5 Vermijd moeilijke woorden en medisch jargon

- Schrijf de teksten op [B1-niveau](#).
- Vermijd de term zorgverlener in een tekst. Spreek over het beroep, zoals uw huisarts, uw apotheker.
- Gebruik alleen woorden die de meeste lezers begrijpen. Niet alle (medische) termen zijn begrijpelijk voor lezers.
- Controleer altijd of een woord [patiëntvriendelijk](#) is. Is een woord dat niet? Laat de term dan weg. Soms kunt u een moeilijk woord niet vermijden. Leg dit woord dan uit of kies voor een alternatief woord. Er zijn verschillende hulpmiddelen om te controleren of een woord patiëntvriendelijk is. Ook bieden sommige van deze tools een mogelijke vervanger voor een moeilijk woord. De hulpmiddelen zijn:

De lijst met patiëntvriendelijke termen

Deze lijst is een onderdeel van de toolkit die is opgesteld door het CBG voor het schrijven van bijsluiters. De lijst bevat ruim 800 begrijpelijke vertalingen van medische termen die in het Nederlands bij veel patiënten onbekend zijn. De lijst bevat ook een bijlage met termen die zowel voor Nederland als voor België geschikt zijn. De termen zijn door Pharos getest bij mensen die moeite hebben met lezen of schrijven. Met Ctrl+F / Command+F (de zoekfunctie) kunt u zoeken op medische woorden om te controleren of deze patiëntvriendelijk zijn.

Zo niet, dan staat naast de term een begrijpelijke vertaling. Ook kunt u zoeken op niet-medische woorden. Wanneer u bijvoorbeeld wilt weten of de woorden invloed of innemen patiëntvriendelijk zijn, kunt u via Ctrl+F / Command+F kijken of dit woord wordt gebruikt in een patiëntvriendelijke vertaling. [Download hier de Patiëntvriendelijke Termenlijst](#)

Sommige termen hebben meerdere vertalingen, zoals in onderstaand voorbeeld. Pharos adviseert de langste en meest complete vertaling te gebruiken. Soms zijn deze vertalingen te lang. Dan zijn er ook kortere opties toegevoegd die mensen voldoende begrijpen.

Een voorbeeld van een term met meerdere vertalingen:

269.	idiopathische gegeneraliseerde epilepsie	1. Epilepsie. 2. Epilepsie is een ziekte van uw hersenen. U kunt aanvallen krijgen. 3. Epilepsie is een ziekte van uw hersenen. U kunt aanvallen krijgen. De aanvallen zijn verschillend per persoon. U kunt last hebben van: - bewusteloos worden - vallen en met armen en benen schokken - niet meer reageren op anderen - staren
------	--	---

www.ishetb1.nl

Deze tool controleert of woorden geschikt zijn voor het taalniveau B1 en geeft eventueel een alternatief woord.

www.zoekenvoudigewoorden.nl

Deze tool controleert of woorden geschikt zijn voor het taalniveau B1 en geeft eventueel een alternatief woord.

www.accessibility.nl/kennisbank/tools/leesnivea-tool

In de Leesniveau Tool van Stichting Accessibility kunt u een geschreven tekst invoeren. De tool geeft dan een indicatie van het niveau van de leesbaarheid.

[Synoniemen.net - gratis online synoniemenwoordenboek](http://synoniemen.net)

In deze tool kunt u woorden vinden die (ongeveer) hetzelfde betekenen.

Voorbeelden

Dyspepsie

Een beter alternatief is: *Klachten van de maag*

Hyperactief

Een beter alternatief is: *Heel erg druk zijn*

Chronisch (bij gebruik medicijnen)

Een beter alternatief is: *lange tijd gebruiken, vaak voor de rest van uw leven*

Complex

Een beter alternatief is: *Moeilijk*

Is geïndiceerd

Een beter alternatief is: *Wordt gebruikt voor*

3.6 Spreek de lezer direct aan

- Schrijf direct en spreek de lezer aan. De tekst gaat tenslotte over de lezers.
- Spreek de lezer aan met 'u' of 'je', afhankelijk van de doelgroep. Wees daarin consequent.

Voorbeelden

Niet: Medicijnen tegen verkoudheid zijn bij de apotheek te vinden.

Wel: *U koopt medicijnen tegen verkoudheid bij de apotheek.*

Niet: Voor een gewone verkoudheid hoeft u niet naar je huisarts.

Wel: *Voor een gewone verkoudheid hoeft u niet naar uw huisarts.*

3.7 Vraagzinnen

- Gebruik vraagzinnen niet te veel. Een deel van de lezers stopt met lezen na een vraagzin en beantwoordt de vraag dan zelf. Ze lezen niet door.
- Maak de vraagzinnen kort.

Voorbeelden

Niet: Omdat er niet voldoende informatie is over de effecten van X op zwangere vrouwen, zal uw arts met u bespreken wat de risico's en voordelen zijn van het gebruik van X.

Wel: *Bent u zwanger? Of wilt u zwanger worden? Vraag aan uw arts of u dit medicijn mag gebruiken.*

3.8 Schrijf afkortingen voluit

- Gebruik zo min mogelijk afkortingen in de tekst. Schrijf de afkortingen vooral uit.
- Gebruik alleen afkortingen die in het algemeen spraakgebruik worden gebruikt of in bedrijfs- of organisatienamen.
- Verklaar de afkortingen eerst als dat nodig is.
- Schrijf afkortingen zoals ACE-remmer of MRI-scan niet uit, hier is de afkorting waarschijnlijk overzichtelijker dan de uitgeschreven term. Hetzelfde geldt voor afkortingen die *algemeen in de spreektaal* voorkomen, denk aan BMI.

Voorbeelden

Afkortingen uitschrijven

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (eerste keer uitschrijven met de afkorting tussen haakjes, daarna VWS)

Afkortingen niet uitschrijven

kg, mg, cl, ml, mg, 45%, ACE-remmer, EHBO

3.9 Schrijf getallen in cijfers

- Schrijf getallen in cijfers. Getallen tot twintig, tien-, honderd-, en duizendtallen horen in de regel in letters. De informatie op de Netwerkwebsites is echter vaak gebaseerd op data en exacte waarden. Hierdoor kan er in de tekst een rare mix van cijfers en woorden ontstaan. Schrijf daarom de getallen in cijfers. Dat is duidelijker voor lezers. Ook zijn cijfers in een lopende tekst sneller te scannen.
- Uitzondering: begin een nieuwe zin niet met een getal in cijfers.
- Uitzondering: schrijf halve en kwart wel in letters (getallen zoals 0,5 en 0,25 zijn moeilijk te begrijpen voor de lezer).

Voorbeelden

- *De klachten gaan weg na 1 tot 2 weken.*
- *Neem 2 tabletten.*
- *Neem een halve tablet.*
- *Dit medicijn is voor kinderen vanaf 2 jaar met neusverkoudheid.*

3.10 Weergave van bijwerkingen

Mensen overschatten vaak de risico's en frequentie van bijwerkingen.

- Schrijf bijwerkingen bij voorkeur in de vorm van een opsomming. Begin de opsomming met 'U kunt last hebben van' of 'Je kunt last hebben van'.
- Zorg voor duiding met cijfers bij de omschrijving van de frequentie van een bijwerking.

Voorbeelden

Zorg voor duiding:

Zelden (komen voor bij minder dan 1 op de 1000 gebruikers)

U kunt last hebben van:

- *hartkloppingen;*
- *onrust;*
- *slapeloosheid.*

4. *Structuur*

4.1 Gebruik kopjes in een vaste structuur

- Gebruik kopjes. Op deze manier brengt u structuur aan in de tekst. Hiermee kunnen lezers in één oogopslag de informatie vinden die zij zoeken.
- Gebruik duidelijke kopjes die aangeven wat er in de alinea te vinden is. Kopjes bevatten het liefst de belangrijkste zoektermen voor de pagina. Denk hierbij ook aan het gebruik van synoniemen. De gemiddelde lezer zoekt bijvoorbeeld op *medicijn*.
- Geef alle pagina's dezelfde structuur, zodat lezers makkelijk kunnen navigeren.
- Zorg ervoor dat lezers de tekst snel kunnen scannen. Zo vinden zij direct wat zij zoeken.
- Zet de informatie in een logische volgorde die belangrijk is voor de lezer.

Voorbeelden

Mammografie en u

Dit kopje zegt weinig over de inhoud van de alinea. Een beter alternatief is: *‘Wat gebeurt er tijdens uw mammogram?’*

www.thuisarts.nl heeft vaste categorieën zoals:

- *In het kort*
- *Wat is het*
- *Wat merk ik*
- *Oorzaken*
- *Adviezen*

www.apotheek.nl heeft vaste categorieën zoals:

- *Wat doet X en waarbij gebruik ik het?*
- *Wat zijn de mogelijke bijwerkingen?*
- *Hoe gebruik ik dit medicijn?*
- *Wat moet ik doen als ik een dosis ben vergeten?*

4.2 Gebruik tabellen alleen wanneer het nodig is

- Zet informatie het liefst in een lopende tekst. Tabellen lijken handig, maar lezers hebben vaak moeite om deze te begrijpen. Zeker mensen die moeite hebben met lezen en schrijven begrijpen de structuur van een tabel niet.
- Kies bij veel informatie bijvoorbeeld voor een opsomming.
- Wanneer u wél een tabel gebruikt, zorg er dan voor dat deze begrijpelijk is. De tabel moet korte en duidelijke rij- en kolomkoppen hebben. Gebruik maximaal 3 kolommen.

4.3 Gebruik opsommingen

- Gebruik opsommingen als dat mogelijk én relevant is.
- Maak de opsomming niet langer dan 6 items.
- Er zijn twee soorten opsommingen:
 1. Opsommingen waarvan de onderdelen bestaan uit hele zinnen. Deze beginnen met een hoofdletter en eindigen met een punt.

2. Opsommingen die bestaan uit een gedeelte van een zin, of enkele woorden.
Deze beginnen met kleine letter en eindigen met een puntkomma, waarbij het laatste onderdeel eindigt met een punt.

Voorbeelden

Wat zijn de verschijnselen van hooikoorts?

U kunt last hebben van:

- *verstopte neus;*
- *snotneus;*
- *niezen;*
- *jeuk in uw neus;*
- *jeuk in uw ogen;*
- *uw ogen tranen.*

De klachten zijn

- *jeuk aan de neus;*
- *veel niezen;*
- *verstopte neus of een 'loopneus'.*

5. Brongebruik

5.1 Verwijs naar andere bronnen

Binnen een tekst kan verwezen worden naar andere betrouwbare websites, bijvoorbeeld die van het [Netwerk Patiënteninformatie](#), wanneer de teksten van deze websites zijn gebruikt.

Heeft u de tekst niet zelf geschreven of wordt de tekst automatisch ingeladen van een andere website? Of is de tekst tot stand gekomen met behulp van kunstmatige intelligentie zoals bijvoorbeeld ChatGPT? Geef dan duidelijk aan met een bronvermelding waar de inhoud van de tekst vandaan komt.

5.2 Duid de actualiteit aan

- Vermeld de datum waarop de pagina voor het laatst is aangepast. Zo weet de lezer hoe recent de informatie is.

Voorbeelden

- *Laatst herzien op 6 februari 2023*
- *Laatst bijgewerkt: 6 februari 2023*

6. *Overzicht aanvullende informatie*

Naast deze schrijfwijzer zijn er ook andere bronnen die u kunt gebruiken bij het schrijven van een begrijpelijke tekst. Hieronder volgt een overzicht van alle aanvullende informatie die in deze schrijfwijzer voorbij is gekomen.

Het Voorlichtingsmateriaal Beoordelingsinstrument (VBI):

vbi.pharos.nl

De Checklist Toegankelijke Informatie:

checklisttoegankelijkeinfo.pharos.nl/checklist

Voorbeeldzinnen over ‘medicijnen vergeten, zwangerschap, borstvoeding en rijvaardigheid’:

www.cbg-meb.nl/documenten/beleidsdocumenten/2023/01/01/voorbeeldzinnen

Lijst met patiëntvriendelijke termen:

www.cbg-meb.nl/documenten/beleidsdocumenten/2023/01/01/patientvriendelijke-termen

De Leesniveau Tool van Stichting Accessibility:

www.accessibility.nl/kennisbank/tools/leesnivea-tool

Deze tool controleert of woorden geschikt zijn voor het taalniveau B1 en geeft eventueel een alternatief woord:

www.ishetb1.nl

Deze tool van BureauTaal controleert of woorden geschikt zijn voor het taalniveau B1 of A2

www.zoekenvoudigewoorden.nl

Een handleiding voor het opstellen van begrijpelijke doseerinstructies op het etiket en een richtlijn voor het opstellen van begrijpelijke etiketteksten, is te vinden op:

www.healthbase.nl/over-health-base/onderzoek

Aanvullende informatie ‘Inclusief taalgebruik in product- en medicijninformatie’

Het Netwerk Patiënteninformatie (NPI) vindt het belangrijk om iedereen bewust te maken van het belang van inclusief taalgebruik in product- en medicijninformatie. Dit is de reden dat het NPI een handreiking heeft opgesteld om het gebruik van niet-inclusief taalgebruik te verminderen.

Het is belangrijk dat mensen betrouwbare en begrijpelijke informatie over hun medicijn krijgen. Ook is het van belang dat mensen zich respectvol aangesproken voelen. Dit komt het goed gebruik van medicijnen en daarmee de effectiviteit ten goede.

Hierbij doen we daarom een oproep aan iedereen die zich bezighoudt met het schrijven van product- en medicijninformatie. Komt u in de praktijk medische woorden tegen waarvoor, vanuit uw perspectief, een alternatief nodig is dat patiëntvriendelijker of inclusiever is? Laat het ons weten via genesmiddelgebruik@cbg-meb.nl. Het Netwerk Patiënteninformatie beoordeelt de input en neemt het, waar mogelijk, mee in een eerstvolgende herziening van deze handreiking.

7. Literatuurlijst

Nationaal

- Consortium Palliatieve Zorg Noord-Holland & Flevoland. Etniciteit als variabele in wetenschappelijk onderzoek. Beschikbaar van: [Etniciteit als variabele in wetenschappelijk onderzoek - Consortium Noord-Holland en Flevoland \(palliaweb.nl\)](#)
- Dienst Publiek en Communicatie. Begrijpelijke communicatie | CommunicatieRijk. Beschikbaar van: [Begrijpelijke communicatie | Inclusieve communicatie | CommunicatieRijk](#)
- Dienst Publiek en Communicatie. Inclusieve communicatie: wat en hoe. Beschikbaar van: [Inclusieve communicatie: wat en hoe | Inclusieve communicatie | CommunicatieRijk](#)
- Maat, H. P. and J. Gravekamp (2022). “Kan een tekst te simpel zijn? Hoe lager en hoger opgeleiden oordelen over eenvoudige taal.” Tijdschrift voor Taalbeheersing 44(2): 62-90.
- Maria E.T.C. van den Muijsenbergh, Jeffrie Quarsie, Jako S. Burgers en Charles Agyemang. Onderscheid naar etnische afkomst: Hoe doen we dat in de gezondheidszorg?. 19 april 2021. NED TIJDSCHR GENEESKD. 2021;165:D5445
Beschikbaar van: [Onderscheid naar etnische afkomst | NTVG](#)
- M.J. (Chiel) Bakkum, Maaike E. Muntinga, Petra Verdonk en Jelle Tichelaar. Onderscheid maken op basis van huidskleur? Diversiteit in de behandeling van hypertensie april 2021, : Ned Tijdschr Geneeskd. 2021;165:D5835
Beschikbaar van: [Onderscheid maken op basis van huidskleur? | NTVG](#)
- Stichting Pharos. Sociaal-economische en etnische gezondheidsverschillen in richtlijnen. Maart 2023. Beschikbaar van: [Richtlijnen in de zorg \(pharos.nl\)](#)
- Stronks, K., Wieringa, N.F. & Hardon, A. Confronting diversity in the production of clinical evidence goes beyond merely including under-represented groups in clinical trials. *Trials* 14, 177 (2013). <https://doi.org/10.1186/1745-6215-14-177>
- Yara van Buuren. Van ‘vreemdeling’ tot ‘medelander’: Taal vormt hoe we ‘de ander’ zien. 11 oktober 2022. Beschikbaar van: [Van ‘vreemdeling’ tot ‘medelander’: taal vormt hoe we ‘de ander’ zien - OneWorld](#)

- Words Matter. Publicatie van het Tropenmuseum, Africa Museum, Museum Volkenkunde, Wereldmuseum. 2018. Beschikbaar van: [Words Matter - Publication | Wereldmuseum Amsterdam](#)

Internationaal

- American Psychological Association (2023). Inclusive language guide (2nd ed.). Available from: [Inclusive Language Guidelines \(apa.org\)](#)
- United States Food and Drug Administration. Enhancing the Diversity of Clinical Trial Populations — Eligibility Criteria, Enrollment Practices, and Trial Designs Guidance for Industry. November 2020. Available from: [https://www.fda.gov/regulatory-information/search-fda-guidance-documents/enhancing-diversity-clinical-trial-populations-eligibility-criteria-enrollment-practices-and-trial](#)